

Schenkingen

Lichtbak voor dia's	Jan van Waard
Halve slijpsteen uit de Purmer	Erik Machiels
Vitrine	Paul de Groot
Tekening van oude waterlopen	Gemeente Purmerend
Kaart van Purmerend e.o.	Rudy de Jong

De Archeologische Werkgroep Purmerend in 1998

Nico van den Brom

Beste leden, alsnog de beste wensen voor dit jaar. Onze nieuwjaarsreceptie is goed bezocht geweest, de helft van de leden heeft zijn neus laten zien en het was erg gezellig.

Het afgelopen jaar is een jaar van stabilisering geweest. De archeologische werkgroep heeft de afgelopen jaren een stormachtige groei doorgemaakt maar dit jaar maakten we wat betreft ledenaanwas pas op de plaats. Laten we hopen dat we dit jaar weer wat groeien.

We zijn erg actief geweest op het gebied van voorlichting. Dit resulteerde in het inrichten van twee tentoonstellingen, in het streekarchief en in het Purmerends museum. Bij het museum hebben we materiaal geleverd voor een tentoonstelling van baardmannen, hardstenen kruiken uit de zestiende en zeventiende eeuw waarbij de hals een versiering van een baardman draagt. Bij het streekarchief hebben we foto's en metalen voorwerpen tentoongesteld. Daarnaast hebben we ons geprofileerd met een standje tijdens de cultuurmarkt en gedurende de viering van het tweehonderdjarig bestaan van de openbare bibliotheek. Onze voorlichter, Sjaak Bosma heeft op tal van scholen in Purmerend en in de regio les gegeven over de bezigheden van de werkgroep. We merken dat de jeugd veel belangstelling voor de archeologie heeft.

Ivo Duppen verzorgde ons mededelingenblad en zal na zijn aftreden als secretaris zijn krachten hieraan blijven wijden. Het penningmeesterschap is overgedragen aan Jan van Waard, Niek Wittebrood zag geen kans meer zijn penningmeesterschap te volvoeren.

De contacten met het museum en de Vereniging Historisch Purmerend proberen we te intensiveren. We hebben onze voelhorens uitgestoken om tot de vorming van een historisch platform te komen. Daarin kunnen we de krachten gaan bundelen.

We zijn nu goed bezig om voorbije opgravingen te ordenen en te registreren. Paul de Groot is hierbij de drijvende kracht. Zo hebben we ook toestemming van de gemeente gekregen om een extra depot in te richten. Ons eerste depot is vol. Gelukkig kunnen we de dozen van uitgewerkte opgravingen nu naar het provinciale depot.

In de ruimte heeft iedere werkgroep nu zijn vaste plaats gevonden en begint ook te functioneren. De restauratie werkgroep is druk aardewerk aan het restaureren onder de bezielende leiding van Niek Wittebrood. De metaalwerkgroep verzorgde de tentoontelling in het streekarchief. De glaswerkgroep zet roemers en glas-in-loodraampjes in elkaar en is bezig kennis over glas te verwerven. Om het de werkgroepen mogelijk te maken een en ander op te zoeken is de bibliotheek nu ingericht en geordend. Het wekt allemaal goed.

We beschikken ondertussen over warm water in onze verenigingsruimte, ons lid Gerard Vermeulen heeft de installatie belangeloos aangelegd. Ook zijn we bijna klaar met het inrichten van een fotohoek zodat we ons bezit aan archeologica kunnen gaan fotograferen.

Aan het eind van het jaar hadden we de opgraving aan het Slotplein. Deze opgraving was een klinkend succes, niet alleen qua opgraving maar ook wat betreft de samenwerking tussen de betrokken instanties. De gemeente Purmerend, de provinciale archeologische dienst, het bureau Jacobs en Burnier en de saneerder hebben goed samengewerkt.

Het Purmerends museum heeft interessante voorbeschouwingen gepubliceerd en de pers tijdens de opgraving was uitstekend verzorgd. De opgraving was zelfs op AT5!

Ook hebben we de landelijke dagbladen gehaald. Laten we hopen dat de toekomst meer van hetzelfde mag brengen. Men had niet verwacht veel resten van het kasteel aan te treffen. Wat schetste de verbazing van de archeologen toen de funderingen grotendeels ongeschonden tevoorschijn kwamen! Later zullen we u nog meer vertellen over deze belangrijke opgraving. Ik vind dat we op de goede weg zijn en hoop dat het jaar 1999 voor ons allen veel goeds zal brengen.

Verslag van het bezoek van Sjaak Bosma
Bep Heynen, Regio college Purmerend

Op maandagavond 2 november kwamen wij bijeen in het Regio College om te luisteren naar de uiteenzettingen van de heer Sjaak Bosma van de Archeologische Werkgroep Purmerend. Met gemengde gevoelens, zo van, al dat gepeur en gewroet in de grond, hoeveel tijd gaat daar niet in zitten en wat vind je dan eigenlijk nog?

Nu, na de boeiende uiteenzetting van Sjaak Bosma ben ik (en met mij misschien nog andere luisteraars) daar anders over gaan denken.

Bij het binnenkomen stonden op de tafel voor de klas verschillende voorwerpen uitgesteld. Een doodshoofd uit het jaar 1500 (toch wel een hele eer als dat jouw hoofd mag zijn), tegeltjes, een aardewerken schaal, een pot (driepoot), munten, een mineraalkruik, chamotstaafjes (ik weet niet meer waarvoor die zijn, maar ze stonden er).

Verder nog aardenwerken dekseltjes van recentere aard (zo rond de jaren '50).

Het zoeken naar vondsten, vertelde Sjaak, is min of meer een tik van hem. Maar wel een positieve gedrevenheid, want zoals ik reeds zei, Sjaak wist niet alleen boeiend te vertellen en dia's te vertonen, maar wist ook onze interesse te wekken. De tijd was dan ook aardig uitgelopen.

Het is verbazend wat er allemaal te leren viel, o.a. dat iedere provincie in Nederland zijn eigen munten had (en de valsemunterij daardoor welig tierde).

Noit geweten, dat ze van gouden muntstukken kerfjes afhaalden en de munten daardoor steeds kleiner werden.

In 15 jaar tijd heeft Sjaak ongeveer 900 tot 1000 munten gevonden.

Verder vertelde hij hoe de reparatie van gebroken potten en schalen in zijn werk gaat. Een werk om iebel van te worden en zo moeilijk ook om al die scherven weer op hun plaats te krijgen. Het repareren gebeurt vanuit de binnenkant.

Hoe gaaf het er dan weer uit komt te zien!

Knap werk hoor.

Het was ook wel leuk, dat de vondsten, die we te zien kregen, allemaal uit Nederlandse bodem kwamen. Dat is toch weer eens wat anders dan de Egyptische opgravingen en best iets om trots op te zijn dat ons eigen kleine landje ook zijn verborgen schatten heeft.

En ook fascinerend, want voorwerpen vanmuit de plaats Thorn (Limburg) zijn hier in het noorden gevonden en omgekeerd.

Prachtig was de leren buidel uit Middellie en de gesp (om eventueel je hoed op te houden). En wat er in de Beemster allemaal niet gevonden is, op de erven en terpen en in de sloten!

In de kerken werden knickers gevonden om te klootschieten (in die tijd bleek het gebed alleen ook al niet genoeg voldoening te geven

Sjaak vertelde ook nog over de verrassing van het onverwachte. Hij was met zijn gezin aan het wandelen in het bos zonder archeologischebedoelingen. De zoons, die een eindje verderop aan het dartelen waren, kwamen ineens aandragen met twee flesjes en tinnen soldaatjes, die ze hadden gevonden (volgens mij is er dan magie in het spel).

Kortom, wij hebben van de uiteenzetting niet alleen wat gelerd, maar ook genoten.

Sinds ik nu wat wijzer geworden ben wat archeologische opgravingen betreft, kijk ik als ik langs de brake grond loop waar eens het kasteel Purmersteyn heeft gestaan met heel andere ogen.

Mijn nieuwsgierigheid is gewekt en ik vraag me af: wat zou daar misschienb nog in de grond kunnen zitten? Ik hoop, dat er toch nog een kans is om iets aan de vervuilde grond te doen zodat de ‘gedrevenen’ er toch nog kunnen gaan graven.

Wat zou het toch jammer zijn, als de schatten daar blijven liggen.

En na het graven zou het best een leuk idee zijn als de HH architecten een uit de band sprongen en er weer een kasteeltje in dezelfde stijl als vroeger zouden neerzetten. Hoe uniek en romantisch zou dat zijn. Ik zie het voor mij, en dan al die (jonk) vrouwen van heden, die dan een stille hunkerblik werpen naar de mooie ridder, die op zijn witte paard de poort uit komt rijden.

Maar ik merk weer eens, dat ik ben afgedwaald (dat is een zwakte van mij) en dit betekent dan ook dat ik dit verslag moet beëindigen, voordat het een kasteelroman wordt.

Sjaak Bosma, bedankt voor de boeiende avond, je hebt onze interesse gewekt. Je zal mij nóóit meer horen zeggen (en zo zijn er vast wel meer):’Waar een mens zin in heeft, al dat gepeur en wroeten in de grond’, wan daar kan ik nu in meegaan en respecteren.

Veel succes Sjaak, samen met je collega’s!

Uit de vitrine
Ivo Duppen

Onder deze naam zal in elk nummer van “Onder N.A.P.” een voorwerp uit de vitrines in onze werkruinte in de schijnwerpers worden gezet.

De spits van deze serie wordt afgebeten door een kleine grape, die in 1991 in de grote beerput op het C. & A. terrein (De Bult) in Purmerend werd gevonden ¹.

De grape ² is 11,5 cm. hoog en heeft een maximale diameter van 12 cm.. Op een bruin geglazuurd oppervlak zijn met gele slib op de hals en onderaan de buik verticale streepjes aangebracht. Op de buik is met gele slib de volgende tekst aangebracht:

“la (et) altijt quaet 1662”.

Het stukje tekst tussen haakjes is een waarschijnlijke veronderstelling, omdat op die plaats een stuk van de pot ontbreekt.

Literatuur:

Ruempol, A.P.E. en A.G.A. van Dongen, *Pre-industriële gebruiksvoorwerpen 1150-1800*, (museum Boymans van Beuningen, Rotterdam) z.j. pag. 177

Gangelen, H.van, P. Kersloot en S. Venhuis, *Hoorn des overvloeds, de bloeiperiode van het Noord-Hollands slibaardewerk (ca. 1580-1650)*, pag. 14-15

¹ spoor 56, volgnummer 74

² inventarisnr. 1991-01-0001

Het scholen project

Sjaak Bosma

Het scholenproject is een initiatief binnen de Archeologische Werkgroep Purmerend om de archeologie in het algemeen en de werkzaamheden van de AWP in het bijzonder onder een groot publiek bekendheid te geven.

Dit publiek bestond tot nu toe uit verenigingen, clubs en scholen.

De afgelopen twee jaar heb ik in het kader van het scholenproject ongeveer 10 keer een praatje gehouden (8 keer in Purmerend en 2 keer in Zaandam). Zo'n praatje duurt gemiddeld anderhalf uur (afhankelijk van de wensen en de ouderdom van het publiek) en wordt ondersteund door een dia-voorstelling.

Tijdens het draaien van het scholenproject ontdekte ik, dat enkele dia's nodig vervangen of zelfs geschrapt konden worden.

Het maken van publieksvriendelijke dia's is zeer tijdrovend en doet een enorme aanslag op de fantasie. Gelukkig hoefde ik het niet alleen te doen.

Jan Provoost, bedankt voor je hulp!

Onduidelijke of weinig zeggende dia's zijn nu vervangen door frisse exemplaren.

Als mensen mij willen helpen met het scholenproject, moeten ze maar even contact met mij opnemen.

Vondstwaarneming in de Westerstraat

Paul de Groot

Op 22 mei 1998 kreeg ik een telefoontje van Erik Machiels. Hij vertelde mij dat Boudewijn Brugge hem gebeld had en hem wist te vertellen dat op het terreintje achter de brillenwinkel van Hans Anders, gevestigd Westerstraat 21 te Purmerend, diverse graafwerkzaamheden plaatsvonden.

Hij vroeg of het misschien de moeite waard was om hier een opgraving te doen daar hij een aantal fragmenten aardewerk en gele stenen op dit stukje grond had zien liggen, wat zou kunnen duiden op de aanwezigheid van een gebouwtje.

Dezelfde dag nog zijn wij in de avonduren naar het terrein gegaan, maar daar aangekomen bleek dat de aannemer al reeds de funderingen verwijderd had en druk bezig was geweest de grond te schonen. Ook had hij al diverse sleuven gegraven voor het aanbrengen van de bekisting en er waren al palen in de grond geslagen.

Daar niemand op het terrein aanwezig was besloot ik na het weekend terug te komen om te kijken of ik iemand te spreken kon krijgen, die mij kon vertellen wie de eigenaar was, zodat ik aan de

eigenaar toestemming kon vragen om nog enkele waarnemingen te doen en vondstmateriaal te verzamelen.

Maandagmorgen 25 mei waren er al enkele mensen op het terrein bezig en deze konden mij vertellen waar de eigenaar “ongeveer” woonde. Samen met Boudewijn ben ik ‘s-avonds naar Edam gereden en ondanks de weinige informatie waar de eigenaar woonde hebben we deze (na half Edam te hebben rondgereden) toch gevonden.

We legden de heer Klaassens (de eigenaar) uit wie we waren en wat we wilden, waarop deze direkt toestemming gaf.

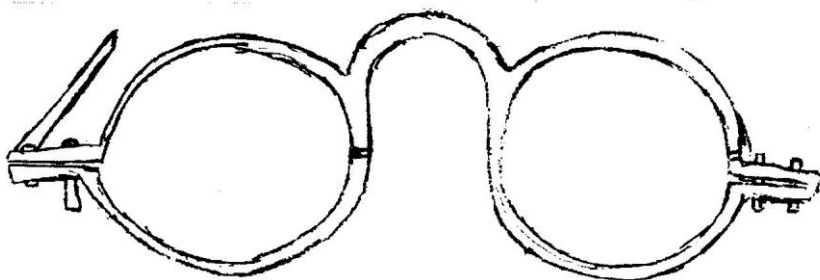
Na het bestuderen van een 16e eeuwse kaart bleek dat de bebouwing aan de Westerstraat gelegen was. Misschien konden we op het achterterrein nog wat afval uit deze periode bergen of misschien nog enkele aanwijzingen van enige aanbouw ontdekken.

Samen met Boudewijn ben ik begonnen het terrein in te meten en er een schets van te maken. Hierna zijn we visueel de grond gaan afzoeken, wat enkele scherven opleverde, daterend uit de 18e en 19e eeuw.

In de grond, die door de aannemer al uitgegraven was, konden we ook wat 17e eeuws materiaal verzamelen. Daar wij al spoedig merkten, dat de grond behoorlijk verstoord was, wat vermoedelijk in de 18e eeuw gebeurd is bij de bouw van het 18e eeuwse pand, besloten we enkele lagen aarde en zand te verwijderen om wat meer kijk op het geheel te krijgen.

In de achterhoek van het terrein troffen we een straatje aan op 15 cm. diepte. het straatje, vermoedelijk in de 19e eeuw aangelegd, was 74 cm. breed en de stenen in het loopvlak waren plat neergelegd. Het straatje was aan beide zijden met een dubbele rij klinkers verstevigd. Toen we met een metaaldetector het straatje afzochten, was er een mooi signaal te horen onder de stenen. We haalden het voorwerp uit de grond. Het bleek een gordijnring te zijn uit de 18e eeuw.

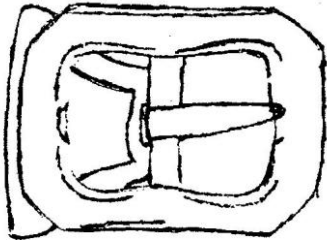
Tussen het straatje en het steegje werd ook een laag grond verwijderd en enkele scherven geborgen. Na onderzoek met de detector kwam tot onze grote verrassing een groot fragment van een *bril* naar boven en het was eigenlijk wel lachwekkend. We deden namelijk een waarneming op het terrein achter een brillenwinkel.

Eerder deze dag hadden we al de bril gevonden, die de eigenaar van de grond daar verloren had, en dan nu een 19e eeuwse bril, die Hans Anders waarschijnlijk was verloren.

Bij het verder verdiepen van dit stukje konden we nog een mooie blauwe glazen kraal en een spinsteentje uit de 17e eeuw en een mooie pijpekop met nog een redelijk fragment van de steel uit de 18e eeuw bergen. De kop is bewerkt met een dubbelkoppige adelaar met een zwaard in de

poten. Met de detector werden ook nog een aantal vondsten gedaan zoals: een messing schoengesp (18e eeuw), messing belletje (17e eeuw), twee duiten (18e eeuw) en een cent uit 1827 van Willem I.

Na aanwijzingen van de werkmensen waar zij de funderingen hadden verwijderd zijn wij daar de grond gaan verdiepen, maar troffen echter geen paalfunderingen meer aan. Wel werden er nog rode en gele baksteentjes gevonden en enkele plavuizen, waarvan sommige groen en andere bruin geglaazuurd waren.

Ook kwam er steeds meer 17e eeuws scherfmateriaal te voorschijn en een aantal pijpekoppen. Diverse scherven, die geconcentreerd bij elkaar lagen, werden samengevoegd, wat een twee-orige grape opleverde, die voor ca. 80% compleet was.

De verder vondsten bestonden uit : knickers (17e-19e eeuw), kleipijpen (17e-19e eeuw), vele gesmede nagels (spijkers), enkele ijzeren lemmeten van messen (18e eeuw), fragment van een vork (19e eeuw), halve ijzeren schaar (18e eeuw), enkele botresten, divers scherfmateriaal waaronder enkele steengoedfragmenten en enkele stukjes glas.

De vroegste vondsten van deze waarneming waren slechts twee fragmenten, een van een Sieburgkan en een van een grape uit de 15e eeuw.

Helaas moest de aannemer de volgende dag verder met de werkzaamheden, zodat wij onze waarneming moesten staken. Al met al was het een korte maar leuke waarneming en we hopen, dat de volgende opgraving of waarneming door de deelname van meer leden uitgebreider kan zijn. In ieder geval konden we nu door een opletend lid, die ons direkt waarschuwde, een klein stukje Purmerend voor het nageslacht bewaren.

Slot Purmerstein

Nico van den Brom

Het graven naar een kasteel spreekt altijd tot de verbeelding van de mens. Het hoeft dan ook geen betoog dat de kranten bol stonden van deze opgraving. Het bericht bracht het zelfs tot de eerste katernen van landelijke dagbladen! Uiteraard zijn we daar blij mee want het is goed als Purmerend archeologisch gezien op de kaart verschijnt.

De opgraving is op meer gebieden goed verlopen. Zo was er veel belangstelling van de kant van het Purmerends Museum. Stef Jacobs, de conservator van het museum heeft een aantal artikelen in een regionaal blad aan de geschiedenis van het kasteel gewijd waarbij ook een uitgebreid verslag verscheen van de opgraving toen die nog in volle gang was.

Ook was de samenwerking tussen de amateur- en beroepsarcheologen uitstekend. De afspraken werden nagekomen en de sfeer werd steeds beter. Er werd doelgericht gewerkt maar er was ook altijd ruimte voor een praatje of een geintje. De saneerders moesten even wennen aan de voor hen ongewone situatie, je maakt tenslotte niet elke dag een opgraving mee en wat moet dat gepeuter in de grond nou eigenlijk, vonden ze eerst. Later sloeg de scepsis om in oprechte belangstelling en kregen we zelfs ongevraagde hulp.

Voor de opgravers was het ook een ongewone situatie. De vrijwilligers moesten een verplichte ARBO-keuring ondergaan voordat er gegraven kon worden. Omdat zo'n keuring duur is konden uiteindelijk maar twee van de leden daadwerkelijk graven, ook al omdat je minstens een week mee moest doen. Gelukkig kwamen

Jan van Waard en Paul de Groot bijna elke dag kijken hoe het ermee stond. Paul werd in de gelegenheid gesteld om videoopnamen te maken zodat we een uitgebreid videoverslag hebben.

Het weer zat gelukkig behoorlijk mee zodat het geen onoverzichtelijke moddertroep werd.

Voor de beroepsarcheologen was de opgraving een eye-opener omdat ze nog weinig ervaring hadden met het graven in zwaar verontreinigde grond. Dat vereist een hele hoop extra maatregelen. We moesten speciale kleding dragen en met handschoenen aan werken. Laarzen en kleding mochten niet van het terrein af. Gelukkig komt zulke zware verontreiniging slechts in tien procent van de gevallen voor.

Over de opgravingsresultaten valt voor het verschijnen van het eindrapport nog weinig definitiefs te zeggen. Er zijn grondmonsters genomen voor pollenonderzoek zodat we wat te weten kunnen komen over de begroeiing in de omgeving omstreeks 1400,

iets wat bij mijn weten nog nooit voor Purmerend gedaan is. Ook zijn er monsters van de palen van de fundering genomen zodat jaarringenonderzoek zal kunnen vertellen wanneer de heipalen voor de fundering het slot geveld zijn.

Doordat de boel grondig opgegraven en gedocumenteerd is kunnen er nu voor het eerst met zekerheid uitspraken gedaan worden over de dikte van de muren van het vroegere slot en over de wijze waarop het slot gebouwd is. Maar daarover later meer.

Het enige wat tegenviel is dat er bij de opgraving niet zoveel vondsten van aardewerk en dergelijke gedaan zijn. De vondsten worden overigens schoongemaakt bij de vuilverbranding in Alkmaar omdat de bodem zo verontreinigd was.

De opgraving was een groot succes en we zijn blij dat de samenwerking tussen de verschillende instanties steeds beter wordt.

▼ ▼